

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-394-4-15>

Легедза Анна, заступник генерального директора з наукової роботи
ЛНГМ імені Б. Г. Возницького

Образно-пластичні та іконографічні особливості міщанських надгробків та епітафій на сучасних західноукраїнських землях у другій половині XVI – першій половині XVII століття

Ключові слова: надгробок, епітафія, патриціат, міщани.

Anna Lehedza, Deputy Director General for Science and Research,
Borys Voznytskyi Lviv National Art Gallery

Figurative, plastic and iconographic specifics of burghers' tombstones and epitaphs in the present-day Western Ukrainian lands in the second half of the 16th – first half of the 17th century

Abstract. The report describes the figurative, plastic and iconographic specifics of burghers' tombstones and epitaphs in the context of memorial plastics evolution in the present-day Western Ukrainian lands in the second half of the 16th – first half of the 17th century, from tombstones with a recumbent figure to scenes of kneeling prayerful adoration of spouses and families.

Key words: tombstone, epitaph, patricians, burghers.

Міщанські надгробки та епітафії утворили численну групу в меморіальній пластиці другої половини XVI – першої половини XVII ст., позначену початковим запозиченням образно-пластичних рішень шляхетських меморіальних зображень із поступовим формуванням специфічних іконографічних схем.

Соціокультурним підґрунтям розповсюдження міщанських меморіальних скульптур стало зростання суспільного значення соціальної страти та інтеграція в її середовище ренесансних гуманістичних ідей.

У межах домінантного в Речі Посполитій у XVI ст. типу надгробка з лежачою постаттю рідкісні міщанські меморіальні образи позначені «вернакулярністю стилю», фольклоризацією, спрощенням декору і форм. На сучасних західноукраїнських землях єдиним їх прикладом є зображення Станіслава Ганля роботи невідомого майстра (бл. 1570 р.) з Латинського кафедрального собору у Львові. Особливостями рельєфу з оглядною постаттю у міщанському святковому строї є примітивізація художньої мови, відгомін традицій народної скульптури, наївна ритмічність, розповідність, декоративізм.

Специфічно патриціансько-міщанським типом меморіальних скульптур стали композиції з молитовною колінопреклоненою адорацією

родиною Розп'яття, Богоматері, Вознесіння, інших сакральних сцен. Іконографічними та образно-пластичними особливостями типу, на сучасних західноукраїнських землях представленого вотивним рельєфом Шольців-Вольфовичів на зовнішній вівтарній стіні Латинського кафедрального собору у Львові (1570-ті або 1588–1595 рр., майстер кола Г. ван Гутте), є симетричне розташування у прямокутному полі дрібно-масштабних чоловічих постатей по лівій, геральдичній, жіночих – по правій стороні зі зменшенням від периферії до центру профільних колінопреклонених фігур; простота обрамлення, виконання у барельєфі, переважно із пісковика; характеристика адорантів як членів родинного організму – колективного суб'єкта суспільного життя, й зумовлена цим уніфікованість ритму, рухів, обличчя. Прикладом вільної інтерпретації та, імовірно, фрагментації іконографічної схеми невідомим місцевим майстром є епітафія Софії з Рембова Скарбкової з дітьми із парафіяльного костелу у Бережанах (після 1609 р., фонди ЛНГМ ім. Б. Г. Возницького в с. Олесько).

Атракційність шляхетських меморіальних зображень щодо міщанських засвідчують композиції з колінопреклоненими подружжями, на сучасних західноукраїнських теренах представлені епітафією Шимона та Анни Крайзерів (після 1631 р.) з парафіяльного костелу у Бережанах (нині у фондах ЛНГМ ім. Б. Г. Возницького в с. Олесько).

Елементи означених іконографічних типів поєднано в епітафії Боїмів (після 1617 р., Я. Пфістер та його син) з каплиці Св. Трійці і Страстей Господніх у Львові, з утіленням мотиву колінопреклоненої родинної адорації Богоматері і Христа й виразними портретними характеристиками увічнених осіб.

Отже, можемо зробити висновок, що патриціанські й міщанські меморіальні зображення в контексті еволюції меморіальної пластики, зокрема на сучасних західноукраїнських землях у другій половині XVI – першій половині XVII ст., перебували під впливом шляхетських меморіальних зображень у надгробках із лежачими посталями й молитовно колінопреклоненими подружжями в узніжжі сакральних сцен. Оригінальним іконографічним типом меморіальних «міщанських» композицій стали дрібномасштабні зображення молитовно колінопреклонених родин. Образно-пластичними та іконографічними особливостями міщанських надгробків та епітафій є менші розміри, лаконізм обрамлення і глорифікаційних програм, іноді фольклоризація, спрощення та примітивізація форм.

